

OBSAH

PŘEDMLUVA	3
ÚLOHA GEOFYZIKY V GEOLOGII	4
1 Úvod	4
2 Rozdělení geofyzikálních metod	4
GRAVIMETRICKÉ METODY	7
1 Úvod	7
2 Zemské tíhové pole	8
2.1 Zemská tíže a tíhové zrychlení	8
2.2 Normální tíhové zrychlení	9
2.3 Rozložení hustoty a tíhového zrychlení uvnitř Země	9
2.4 Tíhový potenciál, ekvipotenciální plochy, geoid, normální hodnoty druhých derivací tíhového potenciálu	11
3 Přístroje pro tíhová měření	13
3.1 Kyvadla	14
3.2 Gravimetry	15
3.3 O měření gravimetry	20
3.4 Gravitační torzní váhy	22
4 Tíhové anomálie	24
4.1 Fayeovy anomálie	24
4.2 Bouguerovy anomálie	25
4.3 Izostaze a izostatické anomálie	29
4.4 Anomálie reziduální a anomálie druhých derivací	32
4.5 Gradient a křivostní charakteristika	33
4.6 Hustoty, jejich určování a význam	36
4.6a) Určování hustot	37
4.6b) Hustoty hornin	39
4.6c) Volba hustot pro redukce	39
5 Interpretace tíhového měření	40
5.1 Tíhové účinky nejjednodušších těles	40
5.1a) Koule	41
5.1b) Válec s vodorovnou osou	42
5.1c) Stupeň	45
5.2 Grafické pomůcky pro výpočet tíhových účinků těles nepravidelného tvaru	46
5.3 Interpretace jednoho hustotního rozhraní	47
5.3a) Tíhové pole regionálně neporušené	47
5.3b) Interpretace pánve v případě regionálně porušeného tíhového pole	48
5.4 Nejběžnější typy tíhových anomálií	50
MAGNETICKÉ METODY	52
1 Úvod	52
2 Základy magnetismu	52
2.1 Základní fyzikální pojmy	52
2.2 Pole magnetu	55
2.3 Magnetické vlastnosti hornin	57

2.3a) Susceptibilita hornin κ	58
2.3b) Remanentní magnetizace hornin	59
2.3c) Měření susceptibilita a remanentní magnetizace	60
3 Zemské magnetické pole	61
3.1 Permanentní magnetické pole	61
3.2 Variace magnetického pole	62
3.2a) Sekulární variace	62
3.2b) Denní variace	63
3.2c) Poruchy	64
3.3 Paleomagnetismus	64
4 Geomagnetická měření	65
4.1 Variační stanice a absolutní měření	65
4.1a) Sledování magnetických variací	65
4.1b) Absolutní magnetická měření	67
4.2 Relativní magnetická měření	68
4.2a) Britové magnetické váhy	70
4.2b) Torzní magnetické váhy	73
4.2c) Kompenzační torzní váhy	74
4.2d) Nové metody magnetických měření	76
4.2e) Měření magnetickými váhami a zpracování naměřených hodnot	79
4.3 Aeromagnetická měření	81
4.3a) Letecké magnetometry	82
4.3b) Způsob měření a zpracování záznamů	84
5 Interpretace magnetických měření	86
5.1 Magnetické pole jednoduchých těles	86
5.1a) Pole bodového magnetického pólu	87
5.1b) Pole magnetu	88
5.1c) Pole magnetizované koule	88
5.1d) Magnetické pole dvojrozměrných těles	89
5.2 Řešení obrácené úlohy	92
5.2a) Klasifikace magnetických anomálií a výpočet hloubky z poloviční šířky anomálie	92
5.2 b) Jiné způsoby interpretace	94
ELEKTRICKÉ METODY	96
1 Úvod	96
2 Základní fyzikální pojmy	97
3 Elektrické vlastnosti hornin	98
3.1 Specifický odpor hornin	98
3.2 Elektrochemická aktivita hornin	100
3.3 Dielektrická konstanta	100
4 Telurické proudy	100
5 Metoda spontánní polarizace	103
6 Odporová metoda	105
6.1 Fyzikální základy	105
6.2 Uspořádání elektrod	107
6.3 Přístroje pro odporová měření	108
6.3a) Potenciometr EP-1	109
6.3b) Megger	111
6.3c) Elektrická souprava pro sondáž do velkých hloubek	113
6.3d) Jiné přístroje pro odporové měření	113
6.4 Zdanlivý specifický odpor	114
6.5 Odporové sondování	115
6.6 Elektrické odporové profilování	119
7 Metody založené na vyšetřování průběhu ekvipotenciálních čar	123
7.1 Metoda ekvipotenciálních čar	123
7.2 Metoda nabitého tělesa	124

8	Metoda poměru potenciálních spádů	125
9	Elektromagnetické metody	127
9.1	Metoda rámová	128
9.2	Metoda indukční	132
10	Jiné geoelektrické metody	133
10.1	Frekvenční odporová metoda	133
10.2	Metoda vynucené polarizace	134
10.3	Metoda smyčky (spir)	134
10.4	Vlnové metody	135
SEIZMIKA		137
1	Úvod	137
2	Fyzikální základy	138
2.1	Seizmické vlny	138
2.2	Šíření seizmických vln, odraz a lom seizmických paprsků	139
2.3	Hodochrona, zdánlivá rychlost	141
3	Stavba Země podle seizmologie	142
3.1	Základní pojmy seizmologie	142
3.2	Makroseismika	144
3.3	Mikroseismika	146
3.3a)	Přístroje používané v seizmice	147
3.3b)	Seizmogram	149
3.3c)	Seizmický model Země	150
3.3d)	Zemská kůra	152
4	Seismika v užité geofyzice	153
4.1	Metody užité seizmiky	153
4.2	Seizmická aparatura	155
4.2a)	Geofony	159
4.2b)	Zesilovače	160
4.2c)	Registrační zařízení	161
4.2d)	Zařízení pro odpalování a přenášení okamžiku výbuchu	162
4.2e)	Magnetický záznam	163
4.3	Rychlost seizmických vln	164
4.4	Opravy naměřených časů	167
4.4a)	Oprava na vliv nízkorychlostní vrstvy Δt_n	167
4.4b)	Oprava na reliéf Δt_r	167
4.4c)	Oprava na výšku bodu výbuchu Δt_v	168
4.4d)	Oprava z fáze Δt_f	168
4.4e)	Konstrukce hodochron	168
4.5	Systémy seizmických měření	168
5	Interpretační metody užité seizmiky	173
5.1	Metoda reflexí	174
5.1a)	Početní způsob interpretace odražených vln	175
5.1b)	Metoda obloučků (záseček)	175
5.1c)	Metoda sumačních paprskových diagramů	176
5.1d)	Metoda RNP	178
5.1f)	Určení skutečného sklonu rozhraní	179
5.1e)	Konstrukce seizmických řezů	180
5.2	Refrakční metoda	180
5.2a)	Početní způsob interpretace hodochron lomených vln	183
5.2b)	Metoda časových polí	183
5.2c)	Zjišťování tektonických poruch	184
5.3	Metoda KMPV a metoda vějířová	185
5.3a)	Metoda KMPV	185
5.3b)	Vějířová metoda	185
RADIOMETRIE		187
1	Úvod	187

2	Fyzikální základy	187
2.1	Stavba atomů	188
2.2	Radioaktivita	188
2.3	Přirozené radioaktivní řady	190
2.4	Radioaktivní záření	191
2.5	Jednotky používané v radiometrii	192
3	Radioaktivita zemské kůry	192
3.1	Radioaktivita hornin	193
3.2	Použití radioaktivity pro určení absolutního stáří Země a jejího teplotního režimu	194
4	Přístroje používané v radiometrii	195
4.1	Přístroje ionizační	195
4.1a)	Ionizační komora	196
4.1b)	Emanometr SG-11	197
4.2	Impulsní přístroje	199
4.2a)	Počítače	199
4.2b)	Radiometry	200
4.2c)	Aeroradiometr	202
4.2d)	Laboratorní přístroje	203
5	Radiometrický průzkum	203
5.1	Emanační průzkum	203
5.2	průzkum γ	205
5.2a)	Pozemní γ -průzkum	205
5.2b)	Aeroradiometrie	207
5.3	γ -karotáž	209
5.4	Laboratorní měření radioaktivity vzorků	210
6	Použití radiometrie na uranových dolech	211

GEOFYZIKÁLNÍ MĚŘENÍ VE VRTECH (KAROTÁŽ) 214

1	Úvod	215
2	Elektrická karotáž	217
2.1	Odporová metoda	215
2.1a)	Zdánlivý specifický odpor ve vrtu	217
2.1b)	Karotážní sondy	217
2.1c)	Boční karotážní sondování (BKS)	219
2.2	Metoda spontánní polarizace (SP)	220
2.3	Přístroje pro elektrickou karotáž	222
2.3a)	Poloautomatická registrace	222
2.3b)	Automatická registrace	224
3	Novější metody elektrické karotáže (EK)	225
3.1	Metoda vynucených potenciálů	225
3.2	Elektrická karotáž v rudných oblastech	226
3.2a)	Metoda klouzajících kontaktů (MKK)	226
3.2b)	Metoda elektrodových potenciálů (EP)	227
3.3	Mikrokarotáž (mikrolog)	227
3.4	Boční karotáž (laterolog)	230
4	Radioaktivní karotáž	232
4.1	γ -karotáž (GK)	232
4.2	Neutronová γ -karotáž (NGK)	233
4.3	γ γ -karotáž (hustotní karotáž)	234
5	Jiné karotážní metody	234
5.1	Magnetická karotáž a indukční karotáž	234
5.2	Plynová a luminiscenční karotáž	236
5.3	Mechanická karotáž, karotáž tvrdosti	237
6	Metody zjišťující technický stav vrtu	237
6.1	Teplotní měření ve vrtech (termokarotáž)	237
6.2	Rezistivimetr a jeho použití	240
6.3	Měření skutečného průměru vrtu	242
6.4	Měření zakřivení vrtu	242
6.5	Stratimetrie	244

7	<i>Střední práce ve vrtu</i>	246
7.1	Odběr vzorků ze stěn vrtu	246
7.2	Perforace a torpédování	247
POUŽITÍ GEOFYZIKÁLNÍCH METOD V GEOLOGII		248
1	<i>Úvod</i>	248
2	<i>Geofyzikální výzkum hlubinné stavby zemské kůry</i>	249
2.1	Hlubinná stavba zemské kůry v oblasti oceánu	249
2.2	Hlubinná stavba zemské kůry v prostoru kontinentů	251
3	<i>Geofyzikální řešení problémů regionální a strukturní geologie</i>	253
3.1	Regionální geofyzikální měření	253
3.1a)	Aeromagnetická měření v oblasti české křidy	254
3.1b)	Tíhová měření v okolí Svitav	256
3.1c)	Tíhová měření v Malé dunajské nížině	256
3.2	Geofyzikální průzkum naftových oblastí	257
3.2a)	Geofyzikální průzkum ve vídeňské pánvi	257
3.2b)	Gravimetrická měření ve východoslovenském neogénu	263
3.3	Geofyzikální průzkum uhelných pánví	264
3.3a)	Geofyzikální průzkum plzeňské pánve	264
3.3b)	Geofyzikální průzkum ostravské uhelné pánve	267
4	<i>Geofyzika v rudním průzkumu</i>	272
4.1	Geofyzikální průzkum železných rud	272
4.1a)	Vyhledávání slepých ložisek magnetovce ve skarnech v oblasti Přísečnice	274
4.1b)	Geofyzikální průzkum skarnového ložiska u Budče	276
4.1c)	Geofyzikální průzkum ložisek železa v západním devonském pruhu v Jeseníkách	277
4.2	Geofyzikální průzkum polymetalických a sulfidických ložisek	277
4.2a)	Geofyzikální průzkum ložisek polymetalických rud ve vrbském devonu	277
4.2b)	Magnetické mapování diabasových žil na Příbramsku	282
4.3	Geofyzikální průzkum ložisek radioaktivních surovin	284
4.3a)	Emanační průzkum v jihozápadních Čechách	285
4.3b)	Radiometrický průzkum γ -profilováním v oblasti moldanubických rul v jižních Čechách	285
5	<i>Jiné použití geofyzikálních metod</i>	286
5.1	Použití geofyzikálních metod při geologickém mapování	287
5.1a)	Magnetické mapování jílové rozsedliny	287
5.1b)	Mapování kontaktu hornin kombinovaným elektrickým profilováním v oblasti Zlatých hor v Jeseníkách	288
5.1c)	Magnetické sledování serpentinitové žíly v železnobrodském krystaliniku	288
5.1d)	Mapování grafitů a grafitických břidlic metodou spontánní polarizace	288
5.1e)	Sledování hornin pod pokryvným útvarem mikromagnetickým měřením	290
5.2	Určování reliéfu skalního podkladu	292
5.2a)	Vyšetřování skalního podloží v údolí Zebrákovky	293
5.2b)	Určování reliéfu podloží refrakční seizmikou západně od Šternberka	293
5.3	Uplatnění geofyzikálních metod při řešení speciálních problémů	294
5.3a)	Odporová měření při archeologických pracích ve Staré Kouřimi	294
5.3b)	Průzkum jeskyně u Bozkova metodou spontánní polarizace	294
5.3c)	Vyhledávání nevybuchlých bomb zapadlých do šterkopisků	295
Literatura]		296
Seznam nejdůležitějších geofyzikálních periodik		298